

Ірина ГАЗУКА,

методист відділу координації методичної роботи та професійного розвитку керівних кадрів Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

АТЕСТАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У системі управління якістю освіти в закладі загальної середньої освіти важливе місце належить атестації педагогічних працівників, що сприяє активізації творчої професійної діяльності вчителів та є дієвою формою морального та матеріального стимулювання педагогів. На сьогодні атестація педагогічних працівників є основою якісної нової національної системи освіти.

Що ж таке атестація?

Атестація педагогічних працівників – це система заходів, спрямованих на всебічне та комплексне оцінювання їхньої педагогічної діяльності.

Основними законодавчими актами з питань атестації є:

- ✓ Закон України «Про освіту» (статті 50, 59), «Про повну загальну середню освіту» (статті 48, 51) (далі – Закон);
- ✓ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2015 року № 1109 «Про затвердження переліку кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників»;
- ✓ Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» зі змінами;
- ✓ Положення про атестацію педагогічних працівників, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 09 вересня 2022 року № 805 зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21.12.2022 р. за № 1649/38985 (у редакції наказу зі змінами Міністерства освіти і науки України 10 вересня 2024 р. № 1277) (далі – Положення).

Згідно з новим Положенням відбулися зміни в порядку проведення атестації педагогічних працівників, зокрема:

- змінено процедуру проведення засідання атестаційної комісії (*секретар надсилає на електронну адресу інформацію про проведення засідань, сканований варіант атестаційного листа з підписами*). *Засідання атестаційної комісії можна проводити в режимі онлайн.*
- розширено повноваження закладів освіти (*присвоєння вищої кваліфікаційної категорії педагогічному працівнику – рішення атестаційної комісії закладу освіти*);
- визначено обов'язки секретаря атестаційної комісії (*приймає, реєструє та зберігає документи, що подали педагогічні працівники для розгляду їх атестаційною комісією; організовує роботу атестаційної комісії, веде та підписує протоколи засідань атестаційної комісії; оформлює та підписує атестаційні листи; повідомляє педагогічним працівникам про місце і час проведення засідання атестаційної комісії, якщо їх запросили на засідання;*

забезпечує оприлюднення інформації про діяльність атестаційної комісії та розміщує її на сайті закладу освіти, органу управління освітою);

- змінено вимоги до голосування (комісія визначає процес проведення голосування (відкрите чи таємне) та робить відмітку в протоколі);
- змінено підписання протоколу та атестаційних листів (протокол засідання атестаційної комісії й атестаційні листи підписують лише голова та секретар атестаційної комісії);
- змінено вимоги щодо вивчення практичного досвіду освітян (атестаційна комісія ухвалює рішення про вивчення практичного досвіду педагогічного працівника, який атестується. Якщо немає питань до педагогічної діяльності працівника, то достатньо тих документів, які він подав до атестаційної комісії);
- змінено вимоги щодо присутності педагога на засіданні атестаційної комісії (педагог може бути присутнім на засіданні атестаційної комісії, якщо забажає або якщо виникли питання у членів атестаційної комісії до тих документів, які подав педагог, чи до певних показників роботи працівника);
- змінено умови позачергової атестації (р. І п. 5-7 Положення) (проводиться не лише за ініціативи педагогічного працівника, а й за ініціативи керівника закладу освіти, якщо він встановив погіршення результатів роботи працівника; також позачергову атестацію керівника закладу освіти можуть проводити, якщо внаслідок проведення інституційного аудиту в закладі освіти експерти виявили низьку якість освітньої діяльності);
- перерахування зарплати відбувається з дня підписання наказу;
- сертифікація зараховується як проходження атестації (якщо педагогічний працівник успішно пройшов сертифікацію, її зараховують як проходження атестації, що є підставою для присвоєння педагогу відповідної кваліфікаційної категорії та/або педагогічного звання. Зарахування сертифікації здійснюється один раз протягом строку дії сертифіката під час чергової або позачергової атестації педагога, що проводять за його ініціативи);
- визначено вимоги до присвоєння кваліфікаційних категорій педагогам закладів дошкільної освіти.

Пропоную більш детально розглянути особливості атестації педагогічних працівників відповідно до нового Положення.

Це Положення поширюється на педагогічних працівників, які внесені до переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 року № 963.

Атестація є обов'язковою, може бути черговою (р. І п. 4 Положення) або позачерговою (р. І п. 5-7 Положення). Чергову атестацію педагогічний працівник проходить не менше одного разу на п'ять років. Більший проміжок часу може бути за таких умов:

- перенесення за рішенням атестаційної комісії або окремих засідань атестаційної комісії у разі тимчасової непрацездатності працівника або настання інших обставин, що не залежать від його волі та перешкоджають проходженню ним атестації;
- час перебування працівника у соціальних відпустках, який виключається з міжатестаційного періоду;
- час навчання працівника в закладах вищої освіти, який виключається з міжатестаційного періоду;
- переривання роботи на педагогічній посаді.

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників проводиться в міжатестаційний період і є необхідною умовою атестації (відповідно до порядку про підвищення кваліфікації педагогічних працівників і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою КМУ 21.08.2019 № 800):

1) у суб'єктів підвищення кваліфікації, що мають ліцензію на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованою освітньою програмою (п. 6, п. 24):

- навчання за програмою підвищення кваліфікації, у тому числі участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо;

- стажування;

2) інші види, які можуть бути визнані як підвищення кваліфікації рішенням педради чи вченої ради (п. 26):

- підвищення кваліфікації у суб'єктів підвищення кваліфікації, що не мають ліцензії на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність не за акредитованою освітньою програмою (п. 24);

- стажування у суб'єктів підвищення кваліфікації, що не мають ліцензії на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність не за акредитованою освітньою програмою;

- програми академічної мобільності (п. 27);

- наукове стажування (п. 28);

- самоосвіта для тих, хто має науковий ступінь, вчене звання, почесне звання, педагогічне звання, крім старшого вчителя (п. 29);

- здобуття наукового ступеня (п. 30);

- здобуття вищої освіти (п. 30).

Законом «Про повну загальну середню освіту» (ст. 51) встановлено, що кожен педагогічний працівник зобов'язаний щороку підвищувати свою кваліфікацію відповідно до Закону України «Про освіту» з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Загальна кількість академічних годин для підвищення кваліфікації педагогічного працівника протягом п'яти років, яка оплачується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів:

- для закладів дошкільної та позашкільної освіти – 120 годин;

- для закладів загальної середньої освіти – 150 годин, з яких не менше 10 відсотків у частині роботи з учнями з особливими освітніми потребами та не менше 10 відсотків у частині надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу; невиконання працівником обов'язку щодо щорічного підвищення кваліфікації юридичного значення для атестації не має;

- для закладів професійної (професійно-технічної) освіти – 150 годин;

- для закладів фахової передвищої освіти – 120 годин, із них певна кількість годин по роботі із студентами з особливими освітніми потребами та дорослими студентами; невиконання працівником обов'язку щодо щорічного підвищення кваліфікації юридичного значення для атестації не має;

- для інших закладів і установ освіти, зокрема, центрів професійного розвитку педагогічних працівників, інклюзивно-ресурсних центрів – 120 годин;

- для педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів вищої і післядипломної освіти протягом – 180 годин.

Також передбачено, що на основі пропозицій педагогічних працівників, педагогічна рада закладу освіти формує та затверджує річний план підвищення кваліфікації педагогічних працівників на наступний календарний рік, що визначає суб'єктів підвищення кваліфікації, кількість годин, строки її проходження.

Таким чином, підвищення кваліфікації – це обов'язок педагогічного працівника, який забезпечується відповідно до річного плану закладу та бюджетних коштів із визначенням суб'єктів підвищення кваліфікації.

Законом «Про освіту» (ст. 59) врегульовано питання професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що передбачає постійну самоосвіту, будь-які інші види і форми професійного зростання. Передбачено, що загальна кількість годин, відведена на підвищення кваліфікації педагогічного працівника, що оплачується за кошти відповідних бюджетів, визначається законодавством.

**Вимоги щодо присвоєння кваліфікаційних категорій
(р. I, п 9 Положення)**

<i>Кваліфікаційна категорія</i>	<i>Мінімальний стаж роботи на педагогічних посадах</i>	<i>Освітній рівень</i>	<i>Стаж у галузі економіки (крім освітньої)</i>
Спеціаліст	Без вимог до стажу	Фаховий молодший бакалавр (молодший спеціаліст), молодший бакалавр, бакалавр чи магістр (спеціаліст)	
Спеціаліст другої категорії	Не менше 3 років	Молодший бакалавр (молодший спеціаліст), бакалавр чи магістр (спеціаліст) (для працівників ЗДО - фаховий молодший бакалавр)	Не менше 2 років (р. I п. 9)
Спеціаліст першої категорії	Не менше 5 років	Молодший бакалавр, бакалавр, магістр (спеціаліст) (для працівників ЗДО – фаховий молодший бакалавр або молодший спеціаліст)	Не менше 5 років (р. I п. 9)
Спеціаліст вищої категорії	Не менше 7 років	Магістр (спеціаліст)	Не менше 7 років (р. I п. 9)

Працівникам, які успішно пройшли сертифікацію, зараховується як проходження атестації педагогічних працівників та є підставою для присвоєння атестаційною комісією йому чергової кваліфікаційної категорії та/або педагогічного звання чи підтвердження наявної вищої кваліфікаційної категорії та/або педагогічного звання з дня подачі до атестаційної комісії сертифіката. Зарахування сертифікації здійснюється один раз протягом строку дії сертифіката.

Особи, які не мають педагогічної освіти, але є стаж роботи в одній із галузей економіки та працюють на посадах педагогічних працівників закладів освіти (крім закладів загальної середньої та дошкільної освіти), можуть атестуватися без дотримання послідовності на присвоєння кваліфікаційної категорії за умови наявності стажу роботи.

Педагогічні звання (р. I п. 10 Положення)

За результатами атестації відповідно до рішення атестаційної комісії присвоюються (підтверджуються) педагогічні звання тим педагогічним працівникам із високим професійним рівнем, які:

упроваджують і поширюють методики компетентнісного навчання та нові освітні технології, надають професійну підтримку та допомогу педагогічним працівникам (здійснюють наставництво, супервізію);

беруть участь у процедурах і заходах, пов'язаних із забезпеченням якості освіти та впровадженням інновацій, педагогічних новацій і технологій у системі освіти;

були визнані переможцями, лауреатами регіональних, всеукраїнських, міжнародних фахових конкурсів;

підготували переможців регіональних, всеукраїнських, міжнародних олімпіад, конкурсів, змагань, тощо.

Порядок проведення атестації:

✓ щорічно до 20 вересня створюється атестаційна комісія та затверджується її склад наказом керівника закладу освіти (мінімальна кількість – 5 осіб, призначається голова та секретар атестаційної комісії (р.2 п. 1);

✓ до 20 жовтня складається і затверджується список педагогічних працівників, які підлягають черговій атестації в наступному календарному році (р. 3 п. 1-2), строки проведення їх атестації та графік проведення засідань атестаційної комісії;

✓ протягом 5 робочих днів оприлюднюються на сайті списки, графік засідань атестаційної комісії, строк та адреса електронної пошти для подання педагогічними працівниками документів;

✓ педагогічний працівник, який атестується, протягом 5 робочих днів, з дня оприлюднення наказу, може подати до атестаційної комісії документи, які свідчать про педагогічну майстерність та/або професійні досягнення;

✓ до 20 грудня подаються заяви на позачергову атестацію та проведення чергової атестації від педпрацівників, які з певних причин не були включені у список; список затверджується наказом;

✓ упродовж 5 днів на сайті закладу освіти оприлюднюються списки та зміни до графіка засідань атестаційної комісії;

✓ атестаційна комісія розглядає документи педагогічних працівників, які атестуються, та приймає рішення про вивчення практичного досвіду їх роботи;

✓ не пізніше п'яти робочих днів до проведення засідання вручається запрошення на засідання атестаційної комісії;

✓ до 1 квітня приймається рішення про результати атестації педагогічних працівників;

✓ упродовж трьох робочих днів з дати прийняття відповідного рішення атестаційної комісії перший примірник атестаційного листа видається педагогічному працівнику під підпис та/або надсилається у сканованому вигляді на його електронну адресу, другий – додається до його особової справи;

✓ не пізніше трьох робочих днів з дня отримання рішення атестаційної комісії видається відповідний наказ, упродовж трьох робочих днів із дня його прийняття подається до бухгалтерії;

✓ педагогічні працівники ознайомлюються з наказом упродовж трьох робочих днів із дати його видання під підпис;

✓ оплата праці з урахуванням результатів атестації проводиться з дати видання наказу за результатами атестації.

Педагогічні працівники упродовж семи днів з дати отримання атестаційного листа мають право подати апеляцію на рішення атестаційної комісії до атестаційної комісії вищого рівня.

Апеляція подається у письмовій формі безпосередньо до атестаційної комісії вищого рівня або направляється рекомендованим листом, в якому має бути зазначено: найменування атестаційної комісії, до якої подається апеляція; прізвище, ім'я, по батькові та посада (місце роботи) особи, яка подає апеляцію, її місце проживання; у чому полягає необґрунтованість рішення атестаційної комісії, що оскаржується; перелік документів та інших матеріалів, що додаються; дата подання апеляції. Апеляція підписується особою, яка її подає.

Атестаційні комісії, до яких подаються апеляції, розглядають їх та протягом 15 робочих днів приймають такі рішення:

1) про відповідність працівника займаній посаді та скасування рішення атестаційної комісії нижчого рівня;

2) присвоїти відповідну кваліфікаційну категорію та скасувати рішення атестаційної комісії нижчого рівня;

3) присвоїти відповідне педагогічне звання та скасувати рішення атестаційної комісії нижчого рівня;

4) залишити рішення атестаційної комісії без змін, апеляцію без задоволення.

Отже, атестація є саме тим чинником, що не тільки активізує особистісний, професійний рівень педагогів, стимулює безперервність освіти, творчу ініціативу та визнання досягнень, а й сприяє підвищенню відповідальності за результати роботи та забезпечує соціальний захист компетентних педагогічних працівників.